

4. Вікторенко І.Л. Формування пізнавальної активності молодших школярів у процесі організації їхнього спілкування з батьками: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.09 «Теорія навчання» /І.Л.Вікторенко. – Харків, 2002. – 20 с.
5. Вікторенко І.Л. Формування пізнавальної активності молодших школярів у процесі організації їхнього спілкування з батьками. Дис. ... канд. пед. наук.: спец. 13.00.09 «Теорія навчання» /І.Л. Вікторенко. – Слов'янськ, 2001. – 180 арк. + дод. 135 арк. – Бібліогр.: арк. 158-180.
6. Воронцова Л.Д. Взаимосвязь воспитания познавательной и общественной активности младших школьников в учебной деятельности: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика и история педагогики». – Москва, 1989. – 16 с.
7. Коберник Г.І. Стимулювання навчально-пізнавальної активності молодших школярів в умовах диференційованого навчання (на матеріалі уроків математики): автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» /Г.І.Коберник. – Київ, 1995. – 23 с.
8. Коберник Г.І. Стимулювання навчально-пізнавальної активності молодших школярів в умовах диференційованого навчання (на матеріалі уроків математики): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Г.І.Коберник. – Київ, 1995. – 232 л.
9. Хитяєва Л.П. Активизация познавательной деятельности младших школьников средствами наглядности: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика и история педагогики» /Л.П. Хитяева. – Киев, 1985. – 24 с.
10. Чосік Л.Я. Дидактична організація навчального матеріалу підручника як засіб розвитку пізнавальної активності молодших школярів (на матеріалі математики): автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» /Л.Я.Чосік. – Київ, 1995. – 24 с.

УДК 001.89 – 057.87

Кушнірук С.А.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

Анотація. В статті розглянуто організація науково-дослідницької роботи студентів, яка застосовується в педагогічному університеті. Виділено види та форми наукової роботи студентів у процесі загальнопедагогічної підготовки.

Освіта і наука є показниками розвитку держави, суспільства, економіки та важливими чинниками інтеграції України у світову спільноту. Розвиток держави в освітньо-науковому секторі наразі характеризується інтеграцією зусиль наукової, освітньої та навчальної діяльності в підготовці високо кваліфікованих учителів, сприяє єдності освіти та наукових досліджень.

Тому сучасні особливості освіти зумовлюють зміни концептуальних засад наукової діяльності вищих педагогічних закладів України, серед яких невід'ємною складовою навчального процесу виступає науково-дослідна робота студентів (далі – НДРС).

Нормативно-правовою основою науково-дослідної діяльності студентів є Конституція України, Національна доктрина розвитку освіти, Закони України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про вищу освіту», Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні», Концепція державної цільової програми «Наука в університетах» на 2008-2012 рр., рішення колегії Міністерства освіти і науки України «Вища освіта України – європейський вимір: стан, проблеми, перспективи», Статут НПУ імені М.П. Драгоманова та інші нормативно-правові акти з питань наукової і науково-технічної діяльності, освіти, захисту авторських і суміжних прав тощо.

Аналіз основних досліджень і публікацій. У Державній цільовій науково-технічній і соціальній програмі «Наука в університетах» на 2008-2012 рр. наголошується: 1) в Україні науково-дослідна робота нерідко стоїть окремо від процесу навчання; 2) одними із шляхів подолання кризи в університетській освіті є забезпечення участі студентів у наукових дослідженнях в університетах та їх стажування у провідних наукових установах Національної та галузевих академій наук; 3) підтримка участі студентів та молодих учених у міжнародних конференціях, семінарах і симпозиумах [4]. Тому завдання викладача вищої школи: створення умов для привертання уваги студентів до науково-дослідної роботи, оснастивши їх методами й прийомами творчої діяльності.

Аналіз монографій, навчальних посібників, дисертаційних досліджень останніх років з проблеми дослідження наукової діяльності студентів дозволяє нам стверджувати, що НДРС забезпечує стійкий взаємозв'язок між навчальними дисциплінами й науковою діяльністю, що проводиться кафедрами й науковими структурними підрозділами ВНЗ; розвиває творчий потенціал студентів шляхом поглиблення їх теоретичних знань та одержання навичок практичної роботи за фахом; сприяє розкриттю дослідницьких умінь майбутніх вчителів тощо. В дисертаційних дослідженнях Г. Кловак, О.Мартиненко, О. Микитюк, Н.Пузирьової, П. Горкуненко, М. Князян, Є.Кулик, А. Сологуб, О. Глушенко, Т. Калашникової, А. Козлов, Т.Торгашіної, З. Сазонової та ін. чітко зазначається, що спостерігається чітка тенденція відчуження кафедр ВНЗ від великої науки у зв'язку з обмеженням кола фундаментальних та прикладних досліджень виключно методичними розробками, які не забезпечують їх конкурентоспроможності у світовий науковий простір. Але й до нині у викладачів і студентів існує ряд негативних стереотипів, відповідно до яких відбувається вона виключно в позааудиторний час.

Метою даної статті є розгляд основних видів та форм науково-дослідної діяльності студентів у процесі загальнопедагогічної підготовки.

Аналіз літератури засвідчив, що існує ціла низка підходів до визначення сутності понять «науково-дослідна діяльність студентів» (таблиця 1).

Таблиця 1

Основні напрямки дослідження змісту та сутності поняття

«науково-дослідна діяльність студентів»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Результати дослідження проблеми	Автор дослідження
Науково-дослідна діяльність студентів	
– розгляд проблеми організації науково-дослідної роботи у вищих педагогічних навчальних закладах в історико-педагогічному аспекті;	А.Алексюк, В. Вихрущ, Л. Вовк, Н. Дем'яненко, М. Євтух, С.Золотухіна, О. Любар, О. Микитюк, Б.Ступарик, О. Сухомлинська, М. Ярмаченко.
– науково-дослідна робота як елемент підготовки майбутніх фахівців;	З. Єсарєв, Н. Яковлев
– – проаналізовано особливості організації науково-дослідної роботи студентів;	В. Сіденко, В. Шевченко
– – прикладне вивчення проблеми;	Л. Квіткіна, П.Ф. Кравчук
– – розгляд проблеми проведення досліджень студентами;	І. Дагіте, М. Ковальова
– місце й роль наукових досліджень студентів у системі вищої освіти;	Л.Авдєєва
– можливості науково-дослідної й навчально-дослідної роботи.	Ф. Філіппов, В. Шостаковський
Навчально-дослідна діяльність студентів	
– навчально-дослідна діяльність студентів - невід'ємна складова частина навчального процесу.	Ю. Соляников, Ф. Галіулліна, О. Нечаєва, О. Глущенко, О. Казанцева, Т. Калашнікова
Навчально-науково-дослідна робота студентів	
– комплексна система інтенсифікації навчального процесу за допомогою впровадження елементів наукової роботи в усі види навчальної роботи студентів упродовж усього навчання.	Щ.Ібряннова, К.Казанцева, Т.Крамарова, Г.Ліцман та ін.
Самостійно-дослідницька діяльність майбутніх вчителів	
– розглядається як один з видів організації самостійної роботи.	М. Князян
Науково-дослідна діяльність студентів	
– вища форма самостійного навчального пізнання, оскільки воно набуває форм наукового передбачення (студент сам ставить мету та шукає шляхи її вирішення).	П. Підкасистий, В. Буряк
Наукова діяльність у ВНЗ	
– досліджується наукова діяльність ВНЗ, її специфіка, види;	Ю. Васильєв, Ф. Волков, Г. Засобіна
– система організації й управління вузівською наукою.	В. Марєєв

Отже, «науково-дослідна робота» – «...важлива складова навчального процесу, органічна складова частина освіти, базовий елемент і рушійна сила її розвитку» [3, с. 554].

В цілому науково-дослідницька робота студентів в ВНЗ України здійснюється за двома напрямками : 1) НДРС, яка проводиться в структурі навчального процесу (написання курсових, дипломних робіт, участь в інститутських, університетських та курсових науково-практичних конференціях); 2) НДРС, яка проводиться за рамками навчального процесу (участь в роботі експериментальних лабораторій, наукових гуртків, проблемних груп тощо).

Організації студентської науково-дослідної діяльності в педагогічному університеті передбачає: 1) залучення студентів до роботи у грантових програмах, в наукових лабораторіях; 2) відбір та підготовку найбільш здібних студентів та залучення їх до участі в конкурсах студентських наукових робіт, до участі у міжнародних, всеукраїнських, регіональних, вузівських конференціях, семінарах; 3) відбір і рекомендацію кращих студентів для вступу в магістратуру, аспірантуру здійснювати з урахуванням результатів наукової діяльності.

В НПУ імені М.П. Драгоманова науково-дослідна діяльність студентів проходить кілька *етапів*: 1) освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр (I–II курси, III курси, IV курси); 2) освітньо-кваліфікаційний рівень магістр (V курс).

Види і форми студентських наукових робіт у процесі загально- педагогічної підготовки:

1) освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр (I–II курс): написання рефератів з теми (модуля); виступи з доповідями і повідомленнями на семінарських заняттях; участь у роботі студентських гуртків, проблемних груп та наукових конференціях; анотація прочитаної додаткової літератури з курсу, бібліографічний опис, цитування літературних джерел, історичні розвідки тощо; розроблення навчальних та діагностичних тестових завдань зі шкільних навчальних курсів; тематичних і поурочних планів–

конспектів уроків; складання конспекту з теми (модуля) за заданим або самостійно розробленим студентом планом; розв'язування та складання педагогічних задач, кросвордів, чайнвордів, ребусів, тестів різного рівня складності з теми (модуля) або курсу;

2) **освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр (III курс):** участь у підсумкових науково-практичних конференціях; курсова робота з психолого-педагогічної дисципліни; дослідження елементів передового педагогічного досвіду вчителів під час проходження пасивної педагогічної практики; складання тематичних та поурочних планів-конспектів уроків; аналіз педагогічних ситуацій; розробка тематики та планів-конспектів (сценаріїв) виховних заходів у школі;

3) **освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр (IV курс):** виконання системи завдань науково-дослідного характеру під час проходження педагогічної практики (наприклад, вивчення особистості учня за допомогою комплексу психолого-педагогічних методик); написання курсової роботи;

4) **освітньо-кваліфікаційний рівень магістр (V курс):** написання дипломної (кваліфікаційної) або магістерської роботи.

Науково-дослідна та інноваційна робота студентів є найважливішим аспектом формування особистості майбутнього вченого та фахівця високої кваліфікації, слугує потужним засобом якісного відбору кадрів для підготовки молодих учених, збереження і відновлення наукових шкіл.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Казанцева, Е. С. *Личностно ориентированный подход организации учебно-исследовательской деятельности студентов: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Е. С. Казанцева.* – Нижний Новгород, 2006. – 172 с.

2. Калашникова, Т. В. *Научно-исследовательская работа как условие совершенствования образовательного процесса: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Т. В. Калашникова.* – Якутск, 2002. – 164 с.

3. Микитюк О. М. *Науково-дослідна робота у вищих навчальних закладах // Енциклопедія освіти / [Акад. пед. наук України; відповід. ред. В. Г. Кремень].* К.: Юрінком Інтер, 2008. С. 432.

4. *Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державної цільової науково-технічної та соціальної програми "Наука в університетах" на 2008-2012 рр." від 19.09.2007 р. № 1155 // Офіційний вісник України.* – 2007. – № 72. – Ст. 2708.

УДК 378.147+001

СОЦІОЛОГІЯ ОСВІТИ

Кумков Д.Л.

В статті йдеться про дисципліну соціологія освіти, яка розвивалась в межах соціології культури, концептуально вона нерозривно пов'язана з філософією освіти та соціологією культури (освіта є частиною культури), а в своїй практичній направленості - з соціологією виховання, педагогічною соціологією, соціальною психологією та соціальною педагогікою. Соціологія освіти, в отличие від загальної, спеціальної та соціальної педагогіки, вивчає не тільки специфіку освітнього процесу, але й визначену сукупність взаємозв'язків системи освіти з іншими соціальними системами суспільства, його соціальними інститутами.

Якщо загальна і спеціальна педагогіка визначає зміст освіти, її організаційну основу, то соціологія освіти вивчає ефективність діяльності відповідних соціальних інститутів по формуванню у людей науково-практичного світогляду в результаті підвищення їх загальноосвітньої підготовки. Якщо педагогіка вивчає людину в процесі навчання, то соціологія освіти вивчає її в інтроспективі і перспективі, в процесі включеності її у всі сфери соціальної діяльності і форми суспільних відносин у зв'язку із одержанням певної освіти, виявляє, як змінюються соціальні ролі людини в залежності від рівня освітньої підготовки.

Отже, соціологія освіти — це галузь соціологічного знання, яка вивчає закономірності та функціонування освіти як соціокультурного інституту, її взаємодію з іншими інститутами і суспільством загалом, а також соціокультурні процеси і соціальну політику у сфері освіти.

З цього визначення стає достатньо очевидним об'єкт соціології освіти. Це сфера освіти, те соціальне середовище, в якому відбуваються процеси навчання і виховання, взаємодіють суб'єкти освіти.

До визначення предмету соціології освіти спеціалісти підходять по-різному. Одні акцентують увагу на вивченні соціальних функцій освіти, другі — на виявленні різних аспектів взаємодії освіти та інших соціальних інститутів.

Вивчення освіти як системи обумовлює два основних підходи до її аналізу. З одного боку, освіта є видом людської практичної і пізнавальної діяльності. Тому систему освіти спеціалісти вивчають з гносеологічної (теоретико-пізнавальної) точки зору. З іншого боку, освіта є системою певним чином пов'язаних між собою установ, організацій, які виконують функції навчання й виховання. В якості елементів цієї системи виступають підсистеми, які у свою чергу можуть розглядатися як системи меншого масштабу і навіть ділитися на системи ще більш приватні, аж до кінцевих елементів (конкретна школа, ліцей, коледж, училище, інститут, академія, університет).

За своєю структурою соціологія освіти поділяється на:

- теоретичну соціологію освіти, яка займається розробкою теоретико-методологічних проблем реформування освіти, виявом соціально-культурних факторів, пізнання і виховання, взаємообумовленістю соціальних і духовних процесів в освіті і т. д.

- прикладну (емпіричну) соціологію освіти, завданнями якої головним чином є діагностика соціально-педагогічної ефективності різних типів і стилів життя, традицій культури.

- експериментальну прикладну соціологію освіти, яка виступає зазвичай у нерозривному зв'язку із соціальною педагогікою і спрямована на розробку нових соціально-педагогічних центрів, форм і методів виховної роботи і т. д.

Відповідно з проблемно-тематичним змістом предмету соціології освіти можна визначити такі її основні функції:

- 1) теоретично-пізнавальна, яка спрямована на відкриття нових закономірностей соціально-культурних процесів в освіті, розробку нових теорій і парадигмальних підходів до вивчення освіти;